

F. DELLA CORTE
Opuscula VIII. Opuscula IX

Università di Genova.

Facoltà di Lettere.

Publicazioni dell'Istituto
di Filologia Classica e Medievale,
nms. 86 i 87. Genova 1985,
287 i 272 pp., respectivament.

Han aparegut recentment els volums VIII i IX dels *Opuscula* del professor F. Francesco della Corte, els quals recullen i reuneixen la major part dels articles d'aquest fecund i erudit estudiós italià. No és aquest el moment de lloar la figura de Francesco della Corte, format, com tants d'altres estudiosos italians de la literatura llatina, a la Universitat de Torí, sinó més aviat de remarcar el valor i la importància que té haver pogut unificar, en els diferents volums dels seus *Opuscula* i sota línies paral·leles, la seva obra dispersa d'articulista científic.

Naturalment, es fa impossible, en una notícia com aquesta, entrar a comentar en detall el contingut dels dos volums. En aquest sentit, concedim molt més valor al fet de citar els articles que inclouen que a qualsevol altre aspecte.

Com a orientació cal dir, però, que el volum VIII recull escrits que, en paraules del mateix della Corte, «oltrepassavano cronologicamente i limiti tradizionali della stagione classica». Es tracta d'articles sobre textos medievals, de l'humanisme i també de literatura moderna (sobretot italiana, estudiant la presència clàssica en autors com A. Manzoni o G. Carducci) que demostren, una vegada més, que

l'afany de conèixer i la curiositat d'un científic no té límits.

El volum IX és dedicat a recollir una sèrie d'escrits virgilians, nascuts del gran «boom» que van tenir aquests estudis amb motiu de la commemoració del bimil·lenari de la mort del poeta mantuà. Aquest volum entronca, al seu torn, amb el volum III dels *Opuscula* (Gènova, 1972), que della Corte havia ja dedicat a Virgili.

El contingut d'ambdós índexs és aquest:

Volum VIII: «Prospero d'Aquitania in un documento notarile genovese del 1326»; «Tzetzes e la morte di Minosse»; «Dante e il latino»; «La scoperta del Tacito minore»; «I *Carmina* di Pietro Martire»; «Il buon selvaggio e il cattivo infedele»; «Metastasio e l'arte poetica d'Orazio»; «*Quid de Horatii arte poetica Petrus Metastasius senserit*»; «Manzoni e il latino»; «Carducci e il Carme 61 di Catullo»; «L'imperatore Giuliano l'Apostata»; «Giuliano l'Apostata da Gaetano Negri ad Augusto Rostagni»; «Maestri d'altri tempi».

Volum IX: «La *proanafonesi* della IV egloga»; «La quarta egloga di Virgilio»; «Virgilio e le ghiande del secolo d'oro»; «Bilancio conclusivo del congresso»; «*Nudus ara, sere nudus*»; «Da Proteo a Sileno e da Sileno a Proteo»; «L'action de Junon dans l'Énéide»; «Giunone, come personaggio e come dea, in Virgilio»; «La Iuno-Astarte virgiliana»; «L'Eneide, conflitto fra due dee»; «*De locis Vergilianis, quae Tiberi flumine adluuntur*»; «La valle del Tevere»; «Spazio/tempo narrativo nell'Eneide»; «Brindisi e Virgilio»; «*Aeneas patiens*»; «Genesi e palingenesi dell'alle-

goria virgiliana»; «L'antica esegesi virgiliana»; «Il catalogo dei grandi dannati»; «I primi lettori»; «Lo scenario siciliano delle Dirae»; «La toga calda di Titiro».

Joan Gómez i Pallarès

F. DELLA CORTE
«*Gli Spettacoli*» di Marziale
tradotti e commentati

Università di Genova.

Facoltà di Lettere.

Publicazioni dell'Istituto
di Filologia Classica e Medievale,
núm. 90. Gènova 1986, 67 pp.

Aquest comentari del primer llibre d'epigrames de Marcial —el *De Spectaculis* o *Spectaculorum liber*—, fet per Francesco della Corte, respon al desig de l'*Istituto di Filologia Classica e Medievale* de la Universitat de Gènova, manifestat ja en altres ocasions, de tornar a posar en circulació textos que havien deixat de publicar-se o reeditar-se feia anys: en aquest cas es tracta de la tercera edició d'aquest comentari, publicat per primera vegada l'any 1946.

Com passa amb d'altres textos del mateix della Corte, el valor intrínsec del comentari no reposa pas en aportacions especials en el camp de la fixació del text (utilitza l'edició d'Ugo Carratello, *Epigrammaton liber. In-*

roduzione e testo critico, Genova, 1980), sinó més aviat en la divulgació, en aquest cas, de la probablement primera obra escrita de Marcial, cap al voltant de l'any 80 dC.

El llibre, però, no renuncia pas a exposar alguns dels problemes que afecten el *De Spectaculis* i, en aquest sentit, planteja i resol clarament la qüestió d'atribuir o no el text llatí a Domicià, i d'on va poder sortir aquesta hipòtesi (*Premessa*). A més, la introducció constitueix un valuós element d'aproximació al text de Marcial, i tampoc no es descuida de fer (aquest és, en el fons, un llibre per a estudiants universitaris) un comentari a la tradició manuscrita i un *Index lectionum* (p. 19), extret de l'edició de Carratello.

Tipogràficament, el llibre disposa el text llatí a l'esquerra del lector i la traducció a la dreta, conservant el paral·lelisme adequat. El breu comentari a cada epigrama es troba al final del llibre.

Només cal, ja, esperar que aquest comentari pugui fer, avui dia, el mateix servei que va fer en anys pretèrits, i desitjar que no es deturi aquí la feina de recuperació iniciada pels editors genovesos de l'*Istituto di Filologia Classica e Medievale*.

Joan Gómez i Pallarès